

Культура II

01-25-2025

Тиждень #18

Лекція #8:

*Українська музика першої половини XX ст.
(початок – прозірки 48)*

Завдання (з книжки *Українська Культура II*):

Прочитати:

Книжка «Культура II»

Лекція #8:

*Українська музика першої половини XX ст.
ст. 145-149*

**Виконати завдання «Вправа - хрестиківка», ст. 149 в книжці
Культура II.**

УКРАЇНСЬКА МУЗИКА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX ст.

У XX-ому столітті українська музика збагатилась великим числом високоталановитих і професійно вишколених композиторів. Вони творили за стилями і засобами модерної світової музики, намагаючись при цьому внести до своїх творів щось українського. Українська музика в їхніх руках могла досягти справжніх висот, якби не те, що більшість цих композиторів мусіла творити в умовах російської комуністичної окупації, яка ставила перешкоди розвитку української музики на високому світовому рівні.

1920-ті і ранні 1930-ті роки — це один із найбільш продуктивних періодів в історії української музики. Його характеризують:

- високий професіоналізм композиторів;
- багатство жанрів інструментальної та вокальної музики — постають симфонії, концерти для різних інструментів, сюїти, сонати, камерні тріо та кuartети, кантати, опери, балети тощо, а разом з тим значна різноманітність стилів;
- прагнення поєднати національні музичні традиції з модерними течіями у західноєвропейській музиці.

Широко розвиваються музичний театр, опера, концертне життя та музична освіта, відроджується плекання національних інструментів, насамперед бандури.

КОМПОЗИТОРИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Прийшовши до влади, більшовики спочатку поставились неприхильно до творців національного музичного життя. Леонтович був убитий при підозрілих обставинах, Стеценко та Степовий передчасно померли від переслідувань, Кошиць та інші виїхали в еміграцію. Згодом комуністична влада прийняла політику використання мистецтва для пропагандивних цілей. Мистецтво мало бути "національне за формою, але соціалістичне за змістом". Це означало, що композитори мали писати музику, зрозумілу для широких мас і обов'язково з пропагандою ідей комунізму.

Музична політика совєтсько-російських окупантів мала свої суперечливі аспекти. З одного боку була щедра державна підтримка музичних шкіл, театрів, хорів, оркестрів, виконавців, композиторів, видань тощо. Але з другого боку, внаслідок залізної партійної контролі й ідеологічного тиску, у музиці панувала стилістична обмеженість, консервативність, шабляновість і відсутність справжнього новаторства. Твори підсовєтських композиторів відзначалися великою майстерністю, але в них переважно відчувався брак особливого

духа, глибокого змісту і сили. Хоча місцями стрічається у них щось цікаве і нове, великі частини їх творів сухі.

Але незважаючи на це, ХХ століття дало українській музиці ряд композиторів світового рівня. На особливу увагу заслуговують:

Лев Ревуцький.

ЛЕВ РЕВУЦЬКИЙ (1889-1977) — один із найвизначніших модерних українських композиторів. Ревуцький виявив себе вмілим автором музичних композицій великих форм: двох симфоній для оркестри, двох концертів для фортепіяна з оркестрою, хорової кантати "Хустина" і т. д. Творчість Ревуцького відзначається відважним використанням таких модерних засобів, як дисонанс, складні ритми та нестандартні гармонії, політональність тощо.

Найбільшу славу набула його Симфонія №2, що майстерно вплітає у собі теми українських народних пісень. Вона має такий яскравий колорит і драматичну силу, що належить до найкращих творів української музики. Вже кілька разів її виконували оркестри на Заході. Мабуть тому, що Симфонія №2 була надто добрим твором і високого рівня композиція совітська влада примусила Ревуцького переробити її.

Внаслідок більшовицьких цькувань за нахил до модернізму, Ревуцький згодом обмежив свою композиторську творчість. Він присвятився головно вихованню нової генерації українських композиторів з широким музичним знанням.

Борис Лятошинський.

БОРИС ЛЯТОШИНСЬКИЙ (1895-1968) — обдарований і оригінальний композитор, творчість якого охоплювала майже всі ділянки музики. Серед його творів є дві опери. Особливої уваги заслуговує "Золотий обруч" на основі повісті Франка "Захар Беркут", три симфонії, кантати для хору, струнні квартети (які не раз виконуються на світовій сцені), твори для фортепіяну, скрипки, сольові пісні, обробки народних пісень і музика до фільмів.

Лятошинський був одним із піонерів модерного напрямку в українській музиці. У його музиці, а головно в його інструментації творів, помітний великий вплив модерних течій, що виникли в європейській музиці. Перейшов він навіть період, коли писав атонально (без мелодії).

Віктор Косенко.

ВІКТОР КОСЕНКО (1896-1938) — найбільше відомий за його твори для фортепіану: етюди, прелюдії, сонати, циклі у формі старовинних танців і т. д. Ці твори відзначаються глибоким ліризмом (співучістю), хоч написані по-модерному. Косенко — один із небагатьох українських композиторів, які майже взагалі не включали у свої твори мотиви з народних пісень. Але його твори мають глибокий український характер, і тому їх залюбки виконують українські фортепіанові солісти. До композиторського доробку Косенка належать також твори для оркестри та камерні твори, наприклад, "Тріо" для скрипки, віолончелі і фортепіану.

Михайло Вериківський.

ПИЛИП КОЗИЦЬКИЙ (1893-1960) — талановитий композитор, який найбільше відзначився у хорових композиціях. Ці твори особливо цікаві тим, що в них Козицький використовує голосову поліфонію, подібно до Леонтовича. Козицький писав також твори для оркестри та опери.

МИХАЙЛО ВЕРИКІВСЬКИЙ (1896-1960) — добрий знавець і майстер великих форм — опер, ораторій для хору та симфонічних творів; найвизначнішою серед них є сюїта "Веснянка", де талановито використані народні пісні. Як ряд інших підсоветських композиторів, він був добрим знавцем оркестри й опери.

Станіслав Людкевич.

КОМПОЗИТОРИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ (1879-1979) — найважливіший композитор ХХ ст. на західних землях України. Подібно до Лисенка, він проявив себе у кожній ділянці музики; писав опери, симфонії, твори для хору, концерти для скрипки чи фортепіану, сольові пісні, обробки народних пісень і т. д. Його кантата "Кавказ", до слів Шевченка — це один із найвизначніших творів української музики. Написаний у чотирьох частинах для хору й оркестри, "Кавказ" Людкевича глибоко експресивний і повний драматичної сили.

Людкевич був одним із перших українських композиторів, що присвятили багато уваги творенні композицій великих форм для оркестри. Вони написані майстерно й талановито, тому Людкевич займає дуже важливе місце у розвитку української інструментальної музики. Крім композиторської діяльності, Людкевич також написав багато статей про українську музику і виховав ряд добрих українських композиторів. Своєю працею Людкевич підняв музичне життя Західної України на високий рівень.

Василь Барвінський.

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ (1888-1963) найкраще проявив свій талант у композиціях для сольових інструментів (фортепіану, скрипки) та малих, камерних інструментальних ансамблів. Широкий відгук здобула йому, ще молодим композитором, "Українська рапсодія" для симфонічної оркестри. У ній, як і в інших творах, свіжо звучать теми народних пісень. Велика заслуга Барвінського у тому, що він збагатив літературу для фортепіану. Тут входять прелюдії, мініатюри, варіації, серенади і т. д. Деякі з них педагоги включають до програм навчання гри на фортепіані, бо вони дуже добрі для опанування техніки гри. Захоплений чаром народної пісні, Барвінський використовував її у різних видах. Багато з

його фортепіанових творів створені на теми народних пісень. Його обробки до народних пісень цікаві тим, що кожна строфа має у фортепіановому супроводі інакше трактування.

Протягом багатьох років Барвінський чергувався з Людкевичем в очолюванні Українського Вищого Музичного Інституту у Львові. Там він виховав ряд видатних піаністів. Коли більшовики окупували Західню Україну, його засудили на 10-літнє ув'язнення до Сибіру, з якого він повернувся із знищеним здоров'ям і скоро помер.

Людкевич і Барвінський — це найвидатніші особистості в музичному житті Західної України першої половини XX ст. Але крім них було ще багато інших. Серед них на особливу увагу заслуговують:

НЕСТОР НИЖАНКІВСЬКИЙ (1893-1940) збагатив українську музичну літературу цікавими фортепіановими творами різних жанрів;

БОРИС КУДРИК (1897-1950) — автор церковних та світських творів для хору (найвидатніший твір — кантата "Вибір Гетьмана"), сольоспівів, творів для скрипки, фортепіано і т. д.

МИКОЛА КОЛЕССА (1904-2006) у своїх творах часто поєднує український мелос з модерною музичною мовою і не раз використовує гуцульські та лемківські мелодії. До його творчості входять твори для оркестри "Українська Сюїта", струнні квартети, хорові й сольові пісні і т. д.

Пояснення слів

гальмувати — to restrain, repress
супровід — accompaniment

обдарований — talented
шабляновий — conventional, trite

Закріплення

- 2 1. Чим музика українських композиторів XX ст. відрізнялась від музики композиторів XIX ст.?
- 2 2. Чим відрізнялись українські композитори XX ст. від композиторів XIX ст. в питаннях музичної освіти?
- 2 3. Як саме композитори XX ст. намагались піднести українську музику?
- 2 4. Назвіть найвідоміших представників української музики першої половини XX ст. у Східній та Центральній Україні.
- 2 5. Назвіть найвідоміших представників української музики першої половини XX ст. в Західній Україні.

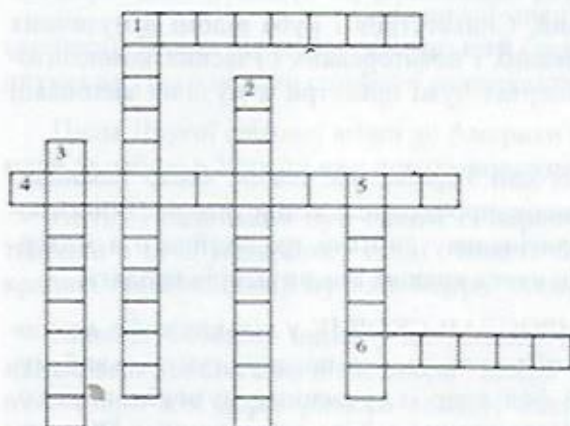
Вправа — хрестівка

Впоперек

1. Автор кантати "Кавказ".
4. Автор сюїти "Веснянка" для хору й оркестри. Майстер великих форм.
6. Автор численних церковних творів, головню для хорів.

Вдолину

1. Один із піонерів модерного напрямку в українській музиці. Автор опери "Золотий обруч".

2. Західньо-український композитор, що написав багато творів для камерних ансамблів і фортепіану.
3. Найвидатніший український композитор XX ст. Автор ряду симфоній, найбільшу славу з яких набула Симфонія №2.
5. Найбільше знаний за його чудові ліричні твори для фортепіано.